

ראיון: שחר בוקמן
עורך אקולוגיה וסביבה

יוחאי כרמל
הפקולטה להנדסה אזרחית
וסביבתית, הטכניון - מכון טכנולוגי
לישראל

ציטוט מומלץ

בוקמן ש וכרמל י. 2017. בביתו
בעמק – שיחה בגינתו של מאיר
שלו. *אקולוגיה וסביבה* 8(2): 72-
76.

"הסיבה האמתית לגינת הבר היא שרק צמחי בר שורדים את חוסר המקצועיות שלי... בחוסר ידע מוחלט התחלתי לגדל פרחי בר, עם ניסיונות נועזים וכישלונות מסחררים, עד שבסופו של דבר הצלחתי" – מאיר שלו | צילום: שחר בוקמן

בביתו בעמק – שיחה בגינתו של מאיר שלו

המילה האחרונה
גיליון קיץ 2017 / כרך 8(2)
1 ביוני, 2017
ראיון עם מאיר שלו, לרגל יציאתו לאור של הספר 'גינת בר' – אוסף רשימות על גינתו של המחבר. הוא

מטפח בגינה את צמחי הבר הארץ-ישראליים האהובים עליו, וחולק אותה עם בעלי חיים קרואים ובלתי קרואים.

בהגיענו ביום שישי אביבי אחר הצהריים לביתו של הסופר מאיר שלו, התקבלנו בלבביות ומיד הובלנו למרפסת ביתו, לחצות בשקיעה מעל המוחרקה, ולסיור בגינתו. במהלך הסיור המודרך, ששלו הפגין בו בקיאות בוטנית מרשימה, הוא הצביע על מטפס נדיר שצומח בגינתו, "את הזלזלת המנוצה מצאתי בשיטוטי בגליל, כשתיל צעיר שנעקר על-ידי פלאח ערבי שעבד את חלקת אדמתו הקטנה". "לא, זוהי בוודאי זלזלת הקנקנות" טען יוחאי, "אין לה פרחים, ואילו הזלזלת המנוצה פורחת כעת. ראיתיה לפני יומיים בעת עבודה עם סטודנטים בחורש לא הרחק מכאן". "לא ייתכן", התעקש שלו, "הרי זלזלת מנוצה פורחת רק ביוני". הוויכוח הבוטני הידידותי הוכרע לבסוף לטובתו של הסופר, שקינח בתלונה שמגינתו נגנבו בעבר שתילי זלזלת מנוצה. "המצב כנראה לא כל כך רע אם יש אנשים שגונבים דווקא זלזלת מנוצה", סיכם יוחאי בחיוך.

ש: בספרך החדש – 'גינת בר' (הוצאת עם עובד) אתה מתאר בחינניות פרקטיקות של גינון, כגון זריעת רקפות, עישוב ברברי והתמודדות עם מזיקים, אך נעדר ממנו הסבר לרצון שלך לטפח גינת בר בחצר ביתך.

זתשובה לכך טמונה בנטייה הטבעית של לבי, בקרבה המידית לטבע, ובגינתו של השכן.

אני אוהב טבע מגיל צעיר, הן בזכות החינוך שקיבלתי בגיל צעיר בנהלל, הן בזכות אמי, בת נהלל שלימדה את ילדיה טבע, ובעיקר בזכותו של אמוץ כהן, חוקר טבע, שהיה שכן של משפחתי כשעברנו לירושלים. אמוץ חיבב עליי את הטבע עד מאוד, והייתי מחובר אליו מאז אני בן 6 והוא בן 60, כשהיה לוקח אותי לסיורים בשדה הסמוך לשיכון שלנו, קריית משה.

לפני 17 שנים קניתי בית שנזקק לשיפוץ, במושב בעמק. סביבו היה דונם אדמה, חרבה לחלוטין, ובה רק קוצים ודרדרים יבשים, חוץ משיח מריחאנה ירוק ומלא חיים שמישהו שלא גר בבית הזה בחר לשתול ולטפח בעזובה. חצי שנה התלבטתי מה לעשות באדמה הזו. אני חי בטבע (הבית נמצא מטרים בודדים משמורת טבע), אוהב טבע, ואצל השכן (ז"ל) פרח בחורף הראשון מרבד כלניות שמעולם לא ראיתי פורח בחצר של בית – כל זה עשה לי חשק. היו קצת ויכוחים עם אשתי דאז שרצתה גינה סטנדרטית עם דשא ומקום לשבת ולארז. לא אכחיש שהיא צודקת, אבל נדבקתי בחידוק הבר.

הסיבה האמתית לגינת הבר היא שרק צמחי בר שורדים את חוסר המקצועיות שלי... בחוסר ידע מוחלט התחלתי לגדל פרחי בר, עם ניסיונות נועזים וכישלונות מסחררים, עד שבסופו של דבר הצלחתי.

אין לי עניין מדעי בגינה, אך אני אוהב להתבונן בה וללמוד דברים. אני נהנה מאוד ממחזור החיים המתנהל סביב הגינה – המוות והחיים של הצמחייה הים תיכונית שהצמיחה מיתוסים, סיפורים, תרבויות ודתות. התפתחו פה גם חיים של בעלי חיים שאני ער לקיומם והם מעניינים אותי מאוד (הנטייה שלי לזואולוגיה חזקה מהנטייה שלי לבוטניקה). כשאני מתעורר לפנות בוקר ויודע מה השעה לפי מין הציפור ששרה בחוץ ולא לפי השעון שלי, יש לי תחושה נעימה מאוד.

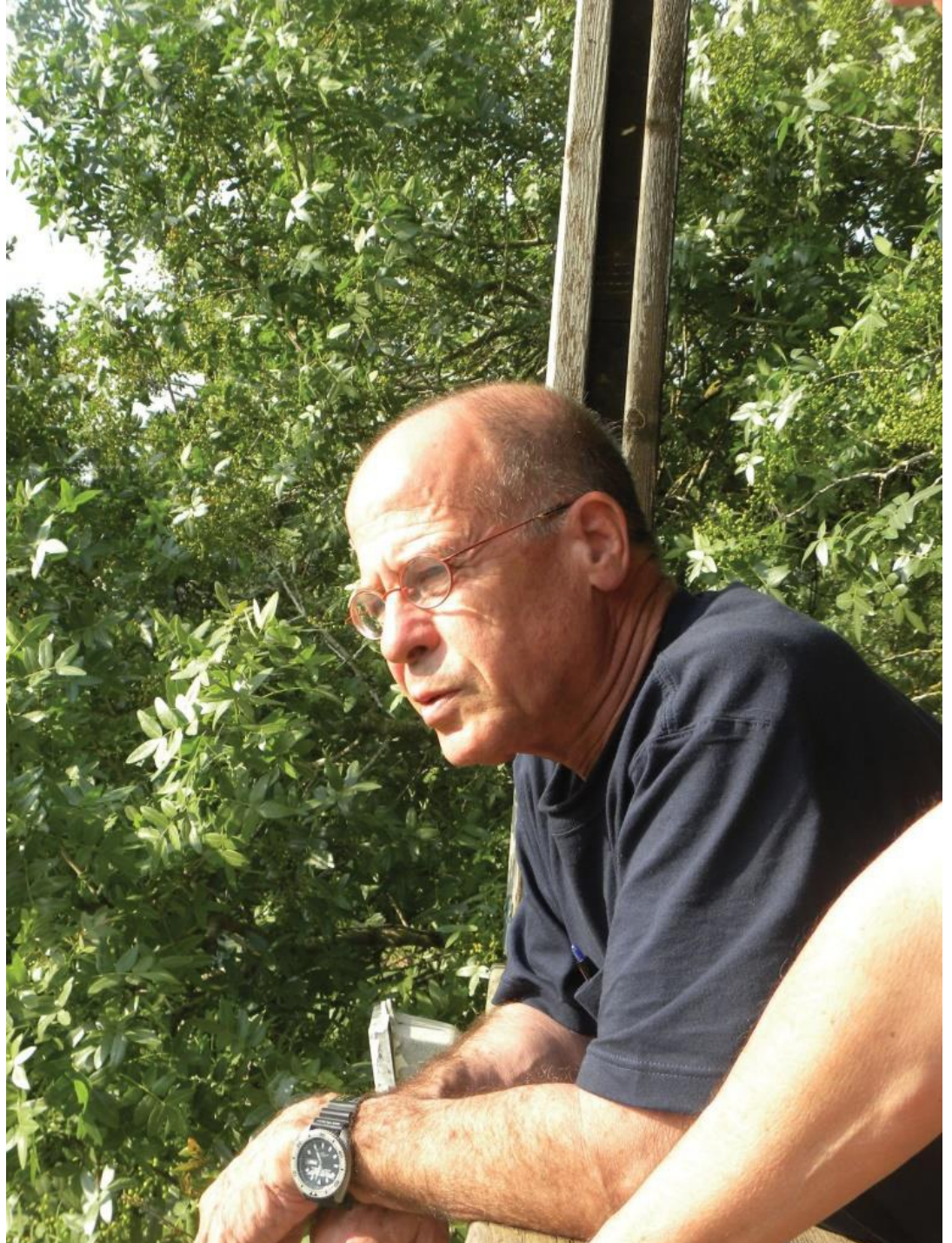
הבאתי לגינה פרחים שאני אוהב. אין פה דבורניות וסחלבים, אבל יש המון רקפות וחצבים שאני מאוד אוהב, חבלבל השיח (שיש לי אליו קשר רגשי), דרדר כחול ופרגים מהחד-שנתיים, הרבה נוריות, ויש שושן צחור ודם המכבים, חוטמית זיפנית, זלזלת מנוצה (שאני מאוד גאה בה), יערה ולבנה רפואי.

ש: בפילוסופיה של שמירת טבע מביאים צידוקים שונים לצורך לשמור על הטבע: ישנה הגישה של הטבע כמועיל לאדם וישנה הגישה שמייחסת לטבע ערך עצמי, ללא קשר לשאלה אם הוא תורם לאדם או לא. בגינה שלך אתה מגדל את הצמחים שאתה אוהב, ודרכה מתחבר לטבע שאתה אוהב. בספר אתה אף כותב "יש גננים עם עקרונות ודיברות. הללו לא יתערבו בתהליכים הטבעיים שמתקיימים בגינתם. לא יעשבו ולא יזרעו ולא ישקו ולא ידשנו. אבל אני וגינתי אידאולוגיים פחות." (עמוד 87). זה מובן ולגיטימי, אבל האם אתה מתחבר גם לטיעון שמעבר לכל אלה יש לטבע גם ערך עצמי, וזכותו לקיום אינה תלויה רק בערכו לאדם?

בהחלט כן. כתבתי מספר פעמים על ההתנגדות שלי לארגוני שמירת טבע הדואגים רק לבעלי החיים הפופולריים (הפנדות, הדולפינים והקואלות) ולא יגנו על המכוערים, הדוחים והמפחידים (העכבישים והקרפדות). בגינה אין בעל חיים שאני מגרש או מרסס אותו – לא נמלים ולא ג'וקים (כשהם מגיעים למטבח זה סיפור אחר, אך לא ארסס). לא חזירי בר ותנים (הם גורמים נזקים, אך אני לא נלחם בהם), לא חולד (שהוא בהחלט אויב, אך אני מקבל את קיומו) ולא נחשים ארסיים (תפסתי במו ידיי כבר ארבעה צפעים חיים באזור הבית, אך לא הרגתי אותם אלא שחררתי בוודאי. רק פעם אחת הרגתי צפע, כאשר הוצעתי לגן הילדים הסמוך ולא רציתי לקחת סיכון שמא המקום מצא חן בעיניו והוא ישוב לגן). אני נהנה מהמגוון ומהשלמות הזו. אני נהנה להתחשב בצורכי הצמחים ובעלי החיים.

הגינה לא נועדה לייצג את הטבע הארץ-ישראלי בצורה מאוזנת ומלאה – לא תמצא בה את 2,700 מיני הצמחים הקיימים בארץ, אך היא גם לא נועדה להיות גינה 'מלוקקת' המיועדת אך ורק לצורכי האדם. אני לא עושה ג'נוסייד לאוכלוסיות אבל כן מפקח עליהן, אחרת תוך כשנתיים הגינה תחזור למצב שמצאתי אותה כשהגעתי לפה.

אני מעשב את אלה שמכונים בעברית 'עשבים שוטים', ותוך כדי כך אני שואל את עצמי למה אני תולש סרפדים וציפורני החתול אך משאיר את הכלניות והנוריות. סרפדים, זה ברור, הם מכאיבים, מתפשטים, ואני לא אוהב את המראה שלהם. את פרחי ציפורני החתול אני אמנם מחבב, אבל הם מתפשטים בצורה שמדכאת המון צמחים אחרים. את החרציות, שהן פרח יפהפה, אני מעשב בצורה חלקית, כי הן תוקפניות ומשתלטות, ואילו הדרדר הכחול מתפשט בצורה נינוחה.

מנהלל, מהוריי ומאמוץ כהן קיבלתי חינוך ששתל אותי עמוק בנוף הארץ - מאיר שלו | צילום: שחר בוקמן
ש: ברבים מספריך מתוארים נופים, תרבות ואווירה המזוהים עם ההתיישבות העובדת. מעבר לתפיסה הרומנטית, של חקלאים בעלי קשר יום-יומי לטבע הסובב אותם, האם לא הנחתה אותם תפיסה פוליטית ביחס לטבע?

להתיישבות העובדת בארץ היה יחס אמביוולנטי לטבע. אנשי העלייה השנייה והשלישית לא היו מחוברים לטבע בהיותם בגולה,

ובהגיעם לארץ, היה עבורם הטבע זר, חם, דוקר, עוקץ, נושך ומסוכן. בספר טבע של אותם ימים הופיע משפט שאני אוהב לצטט "לתלמיד – בדרך לשדה, בפגשך חרק, זוחל או יונק, שאל אותו: הלנו אתה או לצרינו?", כלומר האם אתה תומך בהתיישבות הציונית או האם אתה נגדה? המחבל הגרוע ביותר היה יתוש האנופלס, ולאחריו הנברנים האוכלים את התבואה, ולעומתם "הנחש השחור (השם זעמן טרם היה קיים) ידידנו הוא בבערו את העכברים". הם התייחסו לטבע באופן אידאולוגי, והגדירו סיסטמטיקה של ידידי הציונות ושונאיה, שליניאוס (מייסד שיטת המיון המדעית המודרנית של עולם החי – ש.ב. וי.כ.) לא הכיר. כתלמיד כיתה ב' (בשנת 1955), בבי"ס של מפא"י בירושלים, למדתי להבחין בין זחל של אנופלס לזחל של קולקס, כהכנה למתקפה הבאה של המלריה. מאותו אתוס צמח רעיון העוועים לייבש את אגם החולה.

כפי שציניתי, גדלתי על ברכיו של אמוץ כהן, שהיה בן גילם של בני העלייה השנייה, אך יליד הארץ (בנה הראשון של המושבה מוצא), ושונה מהותית מהם ביחסו אל הטבע. לאחר שיצא לאור "רומן רוסי" הוא קרא לי 'לברור'. "הבחנתי בכמה נקודות דמיון ביני ובין המורה לטבע בספר" הוא אמר לי. אמרתי לו "כן, עצם הסיטואציה של מורה מבוגר וילד קטן היודרים אל השדה, בוודאי שזה לקוח ממך וממני". והוא ענה "זה מצא חן בעיניי, אבל אני לא הייתי כמוהם". היה חשוב לו מאוד להבדיל עצמו מבני העלייה השנייה, מכיוון שהוא לא התייחס לטבע באופן פוליטי ואידאולוגי.

גם לי אין יחס פוליטי. אני בעד שיגנו על קרפדות ולא רק על דולפינים, אבל אני רוצה שלגינה שלי, שאינה שמורת טבע מוכרזת, תהיה צורה שתגרום לי הנאה.

ש: בישראל כיום, מעל 90% מהאוכלוסייה גרה בערים ורק כ-1% מהעובדים עוסקים בחקלאות. נדמה שספריך מספקים מבט נוסטלגי אל תרבות שילדינו ונכדיך יכירו רק מן הספרות היפה. מה מפסידה החברה הישראלית מהניתוק מהתרבות החקלאית?

אני לא מתאבל על דברים שהולכים לאיבוד, כי מותר לחברה האנושית להתפתח, להשתנות, להיכנס לתחומים חדשים ולזנוח תחומים ישנים. לא מטריד אותי אם אנשים מכירים היטב את הטבע או לא, כל עוד לא יפגעו בו. אפשר ליהנות מאוד מטיוול בטבע מבלי להכיר את כל מיני הצמחים שרואים.

ברור לי שהנכדים שלי ידעו תנ"ך הרבה פחות טוב ממני, אבל הם בוודאי ידעו כל מיני דברים שלי אין בהם מושג. אני בטוח שאנחנו מפסידיים הרבה גם מכך שאנו לא יודעים את הגמרא והתלמוד כמו הסבים שלנו, ומכך שאנו לא יודעים לטייט כמו הדורות הקודמים, אבל החברה משתנה, הצרכים משתנים והאופנות משתנות. אני כואב בעיקר את התכדודות השפה העברית, שהיא תחום עניין ואהבה שאינו פחות אצלי מהטבע. ההתבטאות המילולית של בני האדם בעל פה או בכתב – אוצר המילים והביטויים ועומק האנלוגיות – הולכים ומשתטחים.

ש: מכאן שגם אתה, כאקולוגים רבים, מצר על אבדן המגוון, אבל לא על הירידה במגוון המינים אלא על הירידה במגוון המילים...

גם אבדן מגוון המינים בהחלט מצער אותי. המדינה צריכה לדאוג שתהיה שמירה על הטבע, אבל צריך להבין שמתחוללים שינויים.

כשהייתי ילד בנהלל, כל ערב בקיץ היינו אוספים גחליליות בין הידיים ומשתאים מהאור שהיה יוצא לנו מבין הידיים. בירושלים עוד הייתי רואה גחליליות מדי פעם אבל בהרים קר להן. כשחזרתי לעמק ציפיתי שיהיו לי גחליליות בגינה, אבל אין. רק פעם אחת ויחידה ראיתי גחלילית בגינה והייתי מאושר. יש ציפורים שמילאו את חיי כשהייתי ילד ואני לא רואה אותן יותר, למשל: חמרייה (ציפור שיר די קטנה הפותחת וסוגרת זנב אדום) שהייתי רואה בנהלל כל הזמן; טרד מזמר (המכונה כיום קיכלי רונן) ציפור שהייתי רואה באלפים בילדותי, ושומע אותה מפצחת חלזונות על המדרכות בחורף. מי ששורד זה עורבים, עורבנים, שחרורים, ירגזים.

אני מגדל בגינה צמח שנקרא אַגרוֹסְטֶמָה, צמח בר נדיר, עם פרחים סגולים-ורודים הפורחים במאי-יוני, שנעלם בגלל שטחי הפלחה הענקיים והריסוסים בהם. קיבלתי מהגן הבוטני באוניברסיטה העברית 12 זרעים (ספרו לי אותם אחד אחד בכף היד), והיום אני יכול לכסות את אצטדיון בלומפילד באגרוסטמה. זה צמח נהדר שאני מחלק לחברי.

ש: הטבע, וההתייחסות הפוליטית לטבע, בולטים בכתיבתך. למה נעדרת ממנה התייחסות לשמירת טבע ולנוקי הפעילות האנושית?

התפקיד של כתיבה ספרותית הוא בראש ובראשונה לספר סיפור. אפילו לא למסור מסר. אני לא אוהב כתיבה מגויסת לשום מטרה. לא אכתוב כתיבה פוליטית על עקרונות שמאוד חשובים לי, כגון הפרדת הדת מהמדינה, ולא בעד או נגד הסכם שלום עם הפלסטינים. אני רוצה להשאיר ליצירה הספרותית חופש אמנותי, ושלא תהיה חייבת לשום אינטרס זר. הרבה פעמים כועסים עליי בגלל סירובי לייצג אינטרסים או אוכלוסיות.

הספרים שלי לא נועדו לשמור על הטבע. בעקיפין, מבלי שהסופר מתכוון לכך, עצם ההתעסקות בחוויה האסתטית ובאליטיזם

אסתטי, והתיאור של הטבע הקיים, הנוכח, השכן של הגיבורים שלי, יכולים לחבב את הטבע על הקוראים שלי. אבל לא לשם כך אני כותב ספרים. בעיתון אני כותב הרבה פעמים על נושאי שמירת טבע, אך גם אז בצורה עדינה, כי אני לא אוהב מלחמות דת בשום תחום. אני חושב שעצם ההתעסקות בזה יוצרת אהדה לנושא.

ש: נדמה שבחברה הישראלית אין מסורת מושרשת של כתיבה על טבע. בארה"ב, אף על פי שגם היא נוסדה כארץ של חלוצים עם אתוס של כיבוש השממה, יש הגות נרחבת של טבע וסביבה (לדוגמה הנרי דיוויד ת'ורו שכתב את Walden, אלדו לאופולד שכתב בין השאר את A Sand County Almanac). למה כה מעטים הסופרים בארץ הכותבים בנושאי טבע וסביבה (הבולטים הם ס. יזהר ואתה) ואף לא אחד מהם עוסק בהגות סביבתית?

אני חושב שזה קשור בעיקר לחינוך ולנטיית הלב. ברמה האישית זה קשור להיסטוריה הפרטית של כל סופר. מנהלל, מהוריי ומאמוץ כהן קיבלתי חינוך ששתל אותי עמוק בנוף הארץ. הספרים שלי מלאים בתיאורי נוף של הארץ הזאת, בפאונה ובפלורה של הארץ, כי אני באופן טבעי נמצא שם. אני לא מומחה באף אחד מהתחומים הללו, אך נראה לי טבעי שבמקום שהגיבורים שלי חיים, צומחים צמחים, ומסתובבים בעלי חיים, וכולם הם חלק מהתמונה. ב'גינת בר' בפעם הראשונה הטבע הוא הגיבור של הספר ולא התפאורה של הספר.

במישור הלאומי, ייתכן שזה קשור לכך שבאופן מסורתי היהודים – בשבתם בארצם ובגולה – אף פעם לא התייחסו לטבע כדרך בפני עצמו, אלא כעניין נלווה שיש להכירו בגלל צרכים אחרים.

הַמִּשְׁלַח מֵעֵינִים בְּנַחֲלִים בֵּין הָרִים
 יִהְיֶה כֹּהֵן: יֵשְׁקוּ כָּל-חֵיתוֹ שְׂדֵי יִשְׁבְּרוּ
 פְּרָאִים צִמָּאִים: יִבְּעוּהֶם עוֹף-הַשָּׁמַיִם
 יִשְׁכּוּן מִבֵּין עֲפָאִים יִתְנוּ-קוֹל: יִמְשֹׁקָה
 הָרִים מֵעֲלִיּוֹתָיו מִפְּרֵי מַעֲשֶׂיךָ תִּשְׁבַּע
 הָאָרֶץ: יִמְצָמִיחַ חֲצִיר לִבְהֶמָּה וְעֵשְׂב
 לַעֲבֹדֶת הָאָדָם לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן-הָאָרֶץ:
 וַיִּן יִשְׁמַח לִב־אֲנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים
 מִשֶּׁמֶן וְלֶחֶם לִב־אֲנוֹשׁ יִסְעֶד: יִשְׁבְּעוּ
 עֲצֵי יְהוָה אֲרוֹן לִבְנוֹן אֲשֶׁר נָטַע: אֲשֶׁר-
 שָׁם צִפְרִים יִקְנֶנוּ חֲסִידָה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה:
 הָרִים הַגְּבוּהִים לִיעֲלִים סִלְעִים מַחֲסֶה
 לְשֹׁפְנִים: יִעֲשֶׂה יֶרֶחַ לְמוֹעֲדִים שֶׁשֶּׁמֶשׁ
 יָדַע מְבוֹאוֹ: כִּתְּשֶׁת-חֹשֶׁךְ וְהִי לַיְלָה
 בּוֹ-תִרְמָשׁ כָּל-חֵיתוֹ-יַעַר: כֹּא הַכִּפְּיִרִים
 שְׂאֵגִים לְטֹרֵף וּלְבִקֵּשׁ מֵאֵל אֲכָלִם:
 כִּב תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יֵאֱסָפוֹן וְאֵל-מַעֲוֹנֹתָם
 יִרְבְּצוּן: כִּג יֵצֵא אָדָם לַפַּעַל וְלַעֲבֹדָתוֹ
 עֲדִיר־עֶרֶב: כִּד מִה־רָבוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה כָּל־
 בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ מְלָאָה הָאָרֶץ קִנְיָנְךָ:
 כֶּה זֶה הֵימָּה גְדוֹל וְרַחֵב יָדַיִם שֶׁס־רִמַּשׁ
 וַאֲיֵן מִסְפָּר חַיּוֹת קִטְנוֹת עִם-גְּדֻלּוֹת:
 כִּו שֶׁם אֲנִיּוֹת יִהְיֶה כֹּהֵן לְוִיתָן זֶה-יִצְרֶתָ
 לְשֹׁחַק-בּוֹ: כִּז כָּל־סֶם אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּן לַתֵּת
 אֲכָלִם בַּעֲתוֹ: כִּח תִּתֵּן לָהֶם יִלְקֹטוּן תִּפְתָּח
 יָדְךָ יִשְׁבְּעוּן טוֹב: כִּט תִּסְתִּיר פָּנֶיךָ יִבְהִילוּן
 תִּסָּף רוּחָם יִגְוְעוּן וְאֵל-עֲפָרָם יִשׁוּבוּן:
 לְתִשְׁלַח רוּחְךָ יִבְרָאוּן וְתַחֲדֹשׁ פָּנֶי אֲדָמָה:

מתוך תהילים פרק קד

העניין המרכזי של התנ"ך עם בעלי חיים הוא איזו חיה מותר לאכול ואיזו אסור. אגב, כך זה גם בחברה הערבית כיום. כשאני שואל מכרים ערבים או ערבים שאני פוגש בטבע באקראי, לשמו של צמח מסוים, הם לא יודעים, אלא אם כן יש לו שימוש לבני אדם או בולטות יוצאת מהכלל. זה לא מעניין אותם, כמו שזה לא עניין את אבותינו.

בכל התנ"ך יש רק פרק אחד בלבד שאפשר לכתות אותו 'פרק אקולוגי', שיש בו ביטוי לאהבת טבע, ולהיכרות עם הטבע ועם התהליכים המתקיימים בו. פרק תהילים ק"ד מסביר איך אלוהים מחלק בחוכמה בין בעלי חיים את בתי הגידול, את עונות השנה ואת שעות היממה. בפרק הנדיר הזה, בפעם היחידה במקרא, האדם הוא אחד מבעלי החיים. אני מציע לכם לפרסם את הפרק כמאמר באקולוגיה וסביבה.

לעומת זאת, המיתולוגיה היוונית מכירה את הטבע ורואה סימטריה בינו לבין החברה האנושית, ויש בה סיפורים פנטסטיים על יצורים שהם חצי אנשים חצי בעלי חיים, ועל הזדווגויות של בני אדם ובעלי חיים. אצלנו אין דברים כאלה.

ש: האם לדעתך פועל יוצא של החיבור הרופף לטבע בחברה הישראלית, הוא שבציבוריות הישראלית יש תמיכה ציבורית רחבה יחסית במיזמי פיתוח ותשתיות על חשבון ערכי טבע?

בציבור כיום יש עניין גובר והולך בטבע. כמות האנשים המטיילים במיוחד לראות פריחות הולך וגדל. המוסכמה שאין לפגוע בפרחים מוגנים, אמנם מתערערת לאחרונה, אך עדיין קיימת. אבל אני לא רואה עניין נקי ואמתי בטבע. אולי בגלל שזו אדמה לא נורמלית מלכתחילה, שההתייחסות אליה היא בראש ובראשונה עניין דתי, משיחי, העוסק בהבטחות אלוהיות ובשייכות לאומית. רק אחר כך מתייחסים אליה כאל אדמה מצמיחה, המעניקה חיים.

ו: ביתן צמוד ליער, עד כדי טשטוש הגבול בין עצי היער לעצי הגינה. שנתן נדדה בגל השרפות בנובמבר האחרון?

בהחלט, הייתי בחדרות רבות. הבית שלי יהיה הראשון להישרף. לא צריך אצטרובלים שיעופו, האֵלָה נכנסת לי לתוך הסלון. בהחלט חששתי מהאפשרות הזו.

ביער היו פטרולים של רשות הטבע והגנים. יער האלוניים הזה הוא שמורת הטבע הראשונה בארץ ישראל, ופקח הטבע הראשון בארץ ישראל, אלכסנדר זייד, רכב בה על סוסו. הבריטים הכריזו על היער כשמורת טבע ברגע שכבשו את הארץ. הם אמנם עשו זאת מתוך דאגתם לאזורי ציד, אבל הייתה להם גם תודעה של חשיבות השמירה על יערות, לאחר שמרבית יער האלוניים שהשתרע מאזור בית קשת, על כל הרי מנשה, ובכל אזור השרון עד פתח תקווה, נשרף בקטרי הרכבות התורכיות.

האמת, שמשיקולי פיקוח נפש כדאי לך להוריד את האֵלָה. ללא האֵלָה, גם אם עצים אחרים, במרחק חמישה מטרים מהבית יידלקו, לא בטוח שהבית יישרף. הורדת אֵלָה אחת מגדילה את ההישרדות שלך.

באמת? אני אדבר עם הקרן הקיימת. למרות שאני אוהב את הקרבה הזו, אני יודע שהאֵלָה מלאת שרף ודליקה, ואם היא תבער היא תשרוף את הבית בלי בעיות.

בשלב זה יצאנו שוב למרפסת העץ של הבית, הפעם כדי לבחון מקרוב אם יש לכרות את האֵלָה שענפיה חודרים לחלל המרפסת או שניתן להסתפק בגיזום חלק מענפיה. בשיחת החולין שהתפתחה על המרפסת קונן שלו על כך ש"הטבע בצורתו הנקייה והטהורה אינו דבר טוב למין האנושי. הדוגמה הפשוטה והרלוונטית לשלושתנו כקצרי ראייה היא משקפיים: אילו היינו חיים בטבע, ללא משקפים, היינו הראשונים להיכחד."